

Hemşirelik Öğrencilerinin Bireyselleştirilmiş Bakım Algısı ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki

The Relationship Between Individualized Care Perception and Empathic Tendency Levels of Nursing Students

Afife YURTTAŞ¹, Güzel Nur YILDIZ²

ÖZ

Amaç: Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin bireyselleştirilmiş bakım algısı ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde eğitim gören 135 öğrenci ile yapılmış tanımlayıcı ilişki arayıcı tipte bir çalışmadır. Verilerin toplanmasında; Öğrenci Tanıtım Formu, Bireyselleştirilmiş Bakım Algısı Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. **Bulgular:** Hemşirelik öğrencilerinin bireysel özellikleri incelendiğinde yaş ortalamasının $20,93 \pm 2,08$, %59,3'ünün kadın, %97'sinin bekâr, %53,3'ünün hemşireliği isteyerek seçtiğini, %93,3'ünün kronik bir hastalığının olmadığı saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin Bireyselleştirilmiş Bakım Algısı Ölçeği puan ortalaması $4,03 \pm 0,54$ ve Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalaması $65,59 \pm 9,87$ olarak belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin Bireyselleştirilmiş Bakım Algısı Ölçeği ile Empatik Eğilim Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinde empatik eğilim ile bireyselleştirilmiş bakım algısı arasında bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmada hemşirelik öğrencilerin empatik eğilimlerinin orta düzeyde, bireyselleştirilmiş bakım algılarının ise iyi düzeyde olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bireyselleştirilmiş bakım, Empatik eğilim, Hemşirelik, Öğrenci

GİRİŞ

Bakım kavramı, hemşirelik eğitiminde, sağlık yasasında, hemşireler için etik kodlar gibi bazı temel mesleki konu alanlarının odak noktasında yer alır (1). Hemşireler, bakım hizmetini sunarken, bakımı devamlı gözden geçirerek, nitelikli ve etkili olmasını sorgular, aynı zamanda bakımın nasıl daha nitelikli ve etkili verilebileceğinin

ABSTRACT

Aim: This research was conducted to determine the relationship between individualized care perception and empathy levels of nursing students.

Methods: The research is a descriptive-correlational study conducted with 135 students at Nursing Department the Faculty of Health Sciences of a university during the 2018- 2019 academic year. For data collection; Student Identification Form, Individualized Care Perception Scale and Empathic Tendency Scale were used.

Results: When the individual characteristics of the nursing students were examined, it was found that the mean age was 20.93 ± 2.08 , 59.3% were female, 97% were single, 53.3% were willing to choose nursing, and 93.3% had no chronic disease. The mean score on the Individualized Care Perception Scale of nursing students was determined as 4.03 ± 0.54 , and the mean score on the Empathic Tendency Scale was determined as 65.59 ± 9.87 .

There was no significant relationship between the mean scores of the Empathic Tendency Scale and the Individualized Care Scale scores of nursing students ($p > 0.05$).

Conclusion: It was concluded that there is no relationship between the empathic tendency and the perception of individualized care in nursing students. In the study, it was determined that the empathic tendencies of nursing students were at a moderate level, and their perceptions of individualized care were at a good level.

Keywords: Individualized care, Empathic tendency, Nursing, Student

sorumluluğunu üstlenirler (2). Bakım insanlığın varoluşundan itibaren ihtiyaç duyduğu temel bir kavramdır. Hemşirelikte bakım kavramı; bireyin, ailenin ve toplumun gereksinimlerinin karşılanması, bağımsız olarak fonksiyonlarını sürdürebilmesi ve hayatta kalabilmeleri için yapılan uygulamalardır (3, 4).

Bireyselleştirme veya bireye özgü kavramı, bireyin değerini, düşüncelerini, inançlarını, duygularını, deneyimlerini, tercihlerini ve algıladıklarını bir bütün olarak ele alır (5, 6). Bakımın etkin olabilmesi için birey ile iletişim doğru ve yeterli olması gerekmektedir. Bakımın

1-Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı/Erzurum / Türkiye

E-posta: afife-72@hotmail.com ORCID ID: 0000 0002 9297 1706

2-Arş.Gör., Muş Alparslan Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Muş / Türkiye E-posta: guzelnur.aras@gmail.com ORCID ID: 0000 0003 1626 4089

Gönderim Tarihi:30.10.2021 - Kabul Tarihi: 05.07.2023

etkinliği, iletişimin doğru ve etkin olması hemşirenin empati becerisiyle ilişkilidir (7). Rogers'a (1983) göre empati bireyin kendisini karşısındaki insanın yerine koyup, onun duygu, düşünce, algı ve hissettiklerini doğru olarak anlaması ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (3, 8). Rogers, empatik eğilimi sosyal duyarlılık olarak tanımlamıştır. Rogers'a göre amacı insana yardım etmek olan hemşirelerin, empatik becerilerinin istenilen düzeyde geliştirilmiş olması ve empatik eğilime sahip olmaları gerekir (8). Bireyselleştirilmiş hemşirelik bakımı, bakımda istendik sonuçlar elde edebilmek için hasta bireylere özgü tasarlanmış hemşirelik faaliyetleri olarak tanımlanmıştır (9). Bu nedenle sağlık bakım hizmetlerinin kalitesinin değerlendirilmesinde, sağlıklı/hasta bireylere bireyselleştirilmiş bakım sağlanabilmesi oldukça önemlidir (2). Empatik eğilim yüksek hasta memnuniyeti ve tedaviye uyum gibi olumlu hasta sonuçlarının sağlanması ve bakım kalitesinin artırılması açısından çok değerlidir. Bu nedenle empatinin, kaliteli hemşirelik bakımı ve bireyselleştirilmiş hemşirelik bakımı bir terapötik ilişkinin gelişmesi açısından vazgeçilmez bir unsur olduğu unutulmamalıdır (10-12). Bireyselleştirilmiş hemşirelik bakımı, bakımda istendik sonuçlar elde edebilmek için hasta bireylere özgü tasarlanmış hemşirelik faaliyetleri olarak tanımlanmıştır (5). Bu nedenle sağlık bakım hizmetlerinin kalitesinin değerlendirilmesinde, sağlıklı/hasta bireylere bireyselleştirilmiş bakım sağlanabilmesi oldukça önemlidir (2).

Hemşirenin etkin bireysel bakım verebilmesi için empati yapması önemli bir ölçüttür. Literatür incelendiğinde hemşirelik öğrencilerinin empati düzeyleri orta düzey bulunmuştur (4,13,14). Fakat hemşirelik öğrencilerin bireyselleştirilmiş bakım algısı ile empati düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin bireyselleştirilmiş bakım algıları ve empati düzeyleri aralarındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla planlandı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın evrenini; Ağrı'da bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde eğitim gören 175 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipte yapılmıştır. Araştırmaya hemşirelik bölümünde okuyan tüm öğrenciler dahil edilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise; araştırmaya katılmayı kabul eden ve verilerin toplandığı günlerde devamsızlık yapmayan öğrenciler oluşturmuştur. Araştırma 135 öğrenci ile tamamlanmıştır. Empatik eğilim konusu müfredatta 1. sınıfın 1. döneminde Hemşireliğe Giriş dersinde bir hafta süre ile işlenmektedir. Bireyselleştirilmiş bakım algısı ise müfredatta yer almamaktadır. Araştırma verileri 20-30 Mayıs 2019 tarihlerinde toplanmıştır. Araştırmanın verilerinin toplanmasında Öğrenci Tanıtım Formu, Bireyselleştirilmiş Bakım Algısı Ölçeği (BBAÖ) ve Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Öğrenci Tanıtım Formu: Form öğrencilerin yaşını, cinsiyetini, mezun olunan liseyi, daha önce bakım verme durumunu vb. içeren 15 sorudan oluşmaktadır.

Bireyselleştirilmiş Bakım Skalası-Hemşire

Versiyonu: Suhonen ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçeğin Türkiye'de uyarlanması Şendir ve ark. (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçek Klinik Durum, Kişisel Yaşam ve Karar Verme Kontrolü olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 1 ve 5 arasındadır. Alınan puanın yüksek olması, bireyselleştirilmiş bakım algısının yüksek olduğunu ifade etmektedir (15, 16). Suhonen ve ark.'nın araştırmasında ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,88, bu çalışmada ise 0,90 olarak bulunmuştur.

Empatik Eğilim Ölçeği: Empatik Eğilim Ölçeği bireyin kendisi ile ilgili duygusal halini ve günlük yaşamındaki olaylar karşısındaki empati kurma potansiyelini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Dökmen tarafından geliştirilen ölçek 20 sorudan oluşmaktadır Empatik Eğilim Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yine Dökmen tarafından yapılmıştır. Empatik Eğilim Ölçeği;

tamamen aykırıdan, tamamen uyguna olacak şekilde 5’li likert tipinde derecelendirilmiştir. Empatik Eğilim Ölçeğinden alınabilecek puanlar 20-100 arasındadır. Kişinin aldığı puan arttıkça empati düzeyi artmaktadır. Empatik Eğilim Ölçeğinin bazı maddeleri (3,6,7,8,11,12,13,15) negatif olarak geçmektedir ve puanlaması diğer maddelere göre tersten yapılmaktadır. Empatik eğilim ölçeğinin toplam puanlaması yapılarak sonuç yorumlanmaktadır Ölçekten alınan puanın artması, empatik eğilim düzeyinin arttığını gösterir (17). Dökmen’in araştırmasında ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,72, bu çalışmada ise 0,72 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın Etik İlkeleri

Araştırmanın yapılabilmesi için bir üniversitenin etik kurulundan 95531838-900 sayılı onay ve araştırmanın yapıldığı fakülte yönetiminden öğrencilere anket uygulanabilmesi için kurum izni alınmıştır. Araştırmanın amacı ve elde edilen sonuçların hangi amaçlarla kullanılacağı öğrencilere açıklandıktan sonra sözlü onamları alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere isim ve iletişim bilgilerinin gizli tutulacağı verdikleri bilgilerin, anket ve ölçek sonuçlarının sadece bu araştırma için kullanılacağı açıklanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Veriler, araştırmanın amacı, içeriği ve kapsamı açıklandıktan sonra araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler ile yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak ders sonunda araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Verilerin doldurulması yaklaşık 10-15 dakika sürmüştür. İstatistiksel analizlerde SPSS paket programında frekans, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Ayrıca birbirinden bağımsız iki grup arasındaki farkı belirlemek amacıyla bağımsız gruplarda t Testi, 3 ve daha fazla gruplarda puan ortalamaları arasındaki farkı belirlemek amacıyla One Way Anova, puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon Testi ve 3 ve daha fazla gruplarda farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla post hoc analiz (LSD) kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Öğrencilerin Bireysel Özelliklerinin Dağılımı, (N:175), Ağrı, 2019

Özellikler		n	%
Cinsiyet	Kadın	80	59,3
	Erkek	55	40,7
Medeni durum	Evli	4	3
	Bekar	131	97
Sınıf	1. Sınıf	45	33,3
	2. Sınıf	36	26,7
	3. Sınıf	29	21,5
	4. Sınıf	25	18,5
Kronik hastalık durumu	Evet	9	6,7
	Hayır	126	93,3
Gelir durumu	Gelir giderden az	55	40,7
	Gelir gidere eşit	73	54,1
	Gelir giderden fazla	7	5,2
Hemşireliği isteyerek seçme	Evet	72	53,3
	Hayır	63	46,7
Mezun olunan lise	Diğer	28	20,7
	Fen Lisesi	3	2,2
	Sağlık Meslek Lisesi	10	7,4
	Anadolu Lisesi	94	69,6
Aile tipi	Çekirdek aile	89	65,9
	Geniş aile	44	32,6
	Parçalanmış aile	2	1,5
Uzun süreli bir bakım verme durumu	Evet	7	5,2
	Hayır	128	94,8
Herhangi bir kurumda çalışma durumu	Evet	18	13,3
	Hayır	117	86,7

Hemşirelik öğrencilerinin bireysel özellikleri incelendiğinde yaş ortalamasının 20.93 ± 2.08 olduğu, %59,3’ünün kadın olduğu, %97’sinin bekar olduğu, %53,3’ünün hemşireliği isteyerek seçtiğini, %33’ünün 1. sınıf olduğu, %69,6’sının Anadolu Lisesi mezunu olduğu, %65,9’unun çekirdek aileye sahip olduğu, %94,8’inin herhangi birine uzun süreli bakım vermediği, %86,7’sinin herhangi bir kurumda çalışmadığı %54,1’inin gelirin gideri karşıladığını, %93,3’ünün kronik bir hastalığının olmadığı saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 2. Empatik Eğilim Ölçeği ve Bireyselleştirilmiş Bakım Algısı Ölçeği Puan Ortalamaları, (N:175), Ağrı, 2019

	$\bar{X} \pm SD$
Empatik Eğilim Ölçeği	65,59±9,87
Bireyselleştirilmiş Bakım Algısı Ölçeği	4,03±0,54

Öğrencilerin, EEÖ toplam puan ortalaması 65,59±9,87, BBAÖ toplam puan ortalaması ise 4,03±0,54 olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Ölçek Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması, (N:175), Ağrı, 2019

Özellikler		Empatik Eğilim Ölçeği		Bireyselleştirilmiş Bakım Algısı Ölçeği	
		$\bar{X} \pm SD$	Test Değeri ve Anlamlılık Değeri	$\bar{X} \pm SD$	Test Değeri ve Anlamlılık Değeri
Cinsiyet	Kadın	66,63±9,77	t: 1,48	4,09±0,52	t: 1,543
	Erkek	64,07±9,88	P: 0,14	3,95±0,55	P:0,125
Medeni durum	Evli	67,50±13,28	t: -0,393	4,06±0,21	t: -0,041
	Bekâr	65,50±9,92	P: 0,695	4,05±0,54	P:0,967
Sınıf	1. Sınıf ^a	67,64±10,06	F:0,991	4,16±0,39	F:4,440 P:0,005 Fark: a>b a>c d>b d>c
	2. Sınıf ^b	64,58± 8,28	P:0,399	3,85±0,54	
	3. Sınıf ^c	64,31±11,51		3,89±0,61	
	4. Sınıf ^d	64,80±9,54		4,24±0,56	
Kronik hastalık durumu	Evet	64,22±10,77	t:0-,428	4,12±0,58	t:0,538
	Hayır	65,68±9,84	P:0,670	4,02±0,54	P:0,591
Gelir durumu	Gelir giderden az ^a	63,33±9,44	F:6,294	4,02±0,50	F:0,538
	Gelir gideri karşılıyor ^b	66,25±9,14	P:0,002	64,02±0,56	P:0,585
	Gelir giderden fazla ^c	76,43±13,38	c>a c>b	4,24±0,60	
Hemşireliği isteyerek seçme durumu	Evet	67,04±9,35	t:1,850	4,16±0,45	t:3,190
	Hayır	63,92±10,24	P:0,066	3,88±0,59	P:0,002
Mezun olunan lise	Diğer	67,18±10,83	F:0,682	4,03±0,56	F:0,747
	Fen Lisesi	61,67±4,16	P:0,565	3,67±0,91	P:0,526
	Sağlık Meslek Lisesi	62,70±11,40		3,90±0,88	
	Anadolu Lisesi	65,54±9,54		4,06±0,47	
Aile tipi	Çekirdek aile	65,69±9,73	F:0,151	4,04±0,50	F:0,372
	Geniş aile	65,23±10,43	P:0,860	4,03±0,61	P:0,690
	Parçalanmış aile	69,00±1,41		3,7±0,08	
Uzun bir süre bakım verme durumu	Evet	64,14±11,58	t: -0,396	4,19±0,31	t:0,779
	Hayır	65,66±9,81	P:0,693	4,02±0,55	P:0,438

Araştırmaya katılan öğrencilerin EEÖ puan ortalamalarının ve BBAÖ puan ortalamalarının öğrencilerin bireysel özelliklerine göre dağılımı Tablo 3'te verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin gelir durumlarına göre empatik eğilim düzeyleri arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Yapılan post-hoc analizlerde farkın geliri giderinden fazla olan öğrencilerin puan ortalamasının, geliri giderine eşit ve geliri giderinden az olan öğrencilerin puan ortalamasından yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0.05$). Öğrencilerin sınıf düzeyine göre bireyselleştirilmiş bakım algıları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Yapılan post-hoc analizlerine göre bu farkın 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarının 1 ve 4. Sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarında daha düşük olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0.05$). Ayrıca hemşireliği isteyerek seçen öğrencilerin puan ortalamaları, hemşireliği isteyerek seçmeyen öğrencilerin puan ortalamasından yüksek olduğu ve bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

Tablo 4. Empatik Eğilim Ölçeği ile Bireyselleştirilmiş Bakım Algısı Ölçeği Arasındaki İlişki, (N:175), Ağrı, 2019

	Empatik Eğilim Ölçeği	
	r	p
Bireyselleştirilmiş Bakım Algısı Ölçeği	0,094	0,279

Hemşirelik öğrencilerinin Empatik Eğilim düzeyleri ile Bireyselleştirilmiş Bakım Algısı düzeyleri arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir (Tablo 4).

TARTIŞMA

Temel sorumluluğu bakım olan hemşireler bakım işlevini, bireylerle kurduğu ilişkilerle yerine getirmektedir. Bakımın etkin olabilmesi için birey ile iletişimin doğru ve yeterli olması gerekmektedir. Bu ise hemşirenin empati becerisiyle ilişkilidir (18).

Araştırmada hemşire öğrencilerin BBAÖ toplam puan ortalamasının 4.03 ± 0.54 olduğu,

EEÖ toplam puan ortalamasının ise $65,59\pm 9,87$ olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu literatürde hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir (19-21). Güven Özdemir ve Şendir'in hemşirelerde yapmış oldukları çalışmasında ise EEÖ toplam puanı 71.26 ± 8.8 , BBAÖ toplam puanı ise 3.80 ± 0.72 bulunmuştur (22). BBAÖ madde puan ortalamasından alınabilecek en yüksek puanın 5.0 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, hemşirelik öğrencilerinin bireyselleşmiş bakım algılarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmalarda öğrenci hemşirelerin hizmet verdikleri bireylerin bakım gereksinimini karşılarken, mevcut hastalık ile ilgili özellikleri ve bireyin bakım ile ilgili kararlarını dikkate alırken, bireyin yaşamındaki farklılıklarını, tercihlerini, deneyimlerini ve bireysel farklılıklarını dikkate alan kişisel yaşam alt boyutunun en az dikkate alınan faktör olduğu bildirilmiştir (15,23).

Post-hoc analizler sonucunda ekonomik durum ile EEÖ puan ortalaması arasında anlamlı bir fark olduğu ve farkın geliri giderden fazla olduğunu beyan eden öğrencilerin empatik eğilim ölçek puanlarının, geliri giderden az olduğunu beyan eden ve geliri gideri karşıladığını beyan eden öğrencilerin empatik eğilim ölçek puan ortalamalarından yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 3). Araştırmaya katılan öğrencilerin BBAÖ puan ortalamalarının sınıf değişkeni arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Post-hoc analizlerine göre farkın, hemşirelik 1. Sınıf ve 4. Sınıf öğrencilerinin BBAÖ puanlarının, Hemşirelik 2. Sınıf ve 3. Sınıf öğrencilerinin BBAÖ puanlarından yüksek olmasından kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 3). Araştırmaya katılan öğrencilerin BBAÖ puan ortalamalarının hemşireliği isteyerek seçme değişkeni arasındaki ilişki de anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Hemşireliği isteyerek seçtiğini beyan eden öğrencilerin BBAÖ puanları, hemşireliği isteyerek seçmediğini beyan eden öğrencilerin BBAÖ puanlarından yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 3). Çulha (2019) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı araştırmada hemşireliği isteyerek seçmeyle BBAÖ puan

ortalaması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığını, fakat hemşireliği isteyerek seçenlerin madde puan ortalamalarının, hemşireliği istemeyerek seçenlere göre daha yüksek madde puan ortalamasına sahip olduğunu belirtmiştir (19). Bu bulgu hemşirelik öğrencilerinin mesleği isteyerek seçmesi bireyselleştirilmiş bakım algı düzeylerinin artması, mesleki verim ve doyumun artması, mesleğin benimsenmesi, bireyin mesleğe özgün davranışlarını geliştirmesi açısından önemli bir bulgu olduğu söylenebilir.

Hemşirelik 4. sınıf öğrencilerinin BBAÖ puanları, diğer öğrencilerinin BBAÖ puanlarından yüksek bulunmuştur. Doğan ve ark. (2019) yaptığı araştırmada sınıf değişkeninin bireyselleştirilmiş bakım algısı düzeyine etkisi olmadığı ve 3. Sınıf öğrencilerinin BBAÖ puanının yüksek olduğu belirlemişlerdir (20). Demirel ve Turan'ın ise 4. Sınıf hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmada BBAÖ puanı 4.28 ± 0.6 olarak bulunmuştur (24). Bu araştırmada; 4. sınıf öğrencilerinin BBAÖ madde puan ortalamasının 1, 2 ve 3. sınıf öğrencilerinden yüksek olması daha çok hastayla iletişim kurmaları, empati yapmaları ve daha çok hastaya bakım vermeleri ile açıklanabilir. Ayrıca araştırma bulguları cinsiyet, medeni durum, kronik hastalık durumu, gelir durumu, mezun olunan lise, aile tipi ve uzun süre bakım verme durumu değişkenleri açısından puan ortalamaları ile istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$).

Bu araştırmada kadın öğrencilerin EEÖ puan ortalamasının 66.63 ± 9.77 olduğu, erkek öğrencilerin puan ortalamasının ise 64.07 ± 9.88 olduğu belirlenmiştir. Er Korucu ve ark.'nın çalışmasında da kadın öğrencilerin EEÖ puan ortalamaları erkek öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Kadın öğrenciler ile erkek öğrencilerin EEÖ puanları arasında bir fark olmadığı bir çalışmada da kadın öğrencilerin EEÖ puanı yüksek olduğu ifade edilmiştir (21). Bu araştırmada; kadın öğrencilerin EEÖ puan ortalaması daha yüksek olmasına rağmen, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kadın öğrencilerin empati düzeylerinin daha yüksek olması kadının doğası gereği daha duygusal ve duyarlı olmasıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda hemşirelik öğrencilerinin medeni durumuna göre EEÖ puan ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgu literatürde hemşirelerin empati düzeyi ve medeni durumunu inceleyen çalışmalar ile benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin ekonomik durumuna ile EEÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Geliri giderinden fazla olduğunu beyan eden öğrencilerin EEÖ puan ortalamaları, geliri giderine eşit ve geliri giderinden az olan öğrencilerin EEÖ puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Brown, Sauter ve Litvay (2007) ve Pala'nın (2008) yaptıkları çalışmalarda da gelir gider durumu iyi olanların gelir gider durumu kötü olanlara göre empati düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirlenmiştir (25, 26). Bu bulgular çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Gelir durumunun artması bireylerde maddi açıdan daha az stres yaşamaları, kendine olan güvenlerinin artması ile bireylerle daha kolay iletişim kurmaları ile ilişkili olabilir.

Hemşirelik öğrencilerinin BBAÖ puan ortalaması ile EEÖ puan ortalaması arasındaki ilişki incelendiğinde anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Er Korucu ve ark.'nın yapmış olduğu araştırmada BBAÖ ve EEÖ toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır (21). Hemşirelerde yapılan bir araştırmada ise BBAÖ im düzeyleri ve bireyselleştirilmiş bakım algıları arasındaki ilişkiyi arayan bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte hemşirelerle ilgili gerçekleştirilen bir araştırmada da benzer sonuçlar bildirilmiştir (22).

Bu araştırmada öğrencilerin BBAÖ toplam puanı iyi düzeyde, EEÖ toplam puanı ise orta düzeyde bulunmuştur. İki ölçek arasında bir ilişki olmaması öğrencilerin pandemiden dolayı klinik uygulamalarda bu iki kavramı duyuşsal ve psikomotor düzeyde içselleştirememelerinden kaynaklanmış olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencilerinin BBAÖ toplam puanı iyi düzeyde, EEÖ toplam puanı ise orta düzeyde belirlenmiş ve bu iki ölçek arasında bir ilişki

olmadığı sonucuna varılmıştır. Çalışmanın sonuçları hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesi farkındalıklarını artırma ve motivasyonun sağlanması katkıda bulunabilir. Ayrıca müfredatta iki kavramın da bilişsel, duyuşsal ve psikomotor düzeyde ele alınması önerilir. Klinik uygulamalarda da hem empatik eğilim hem de bireyselleştirilmiş bakım kavramları vaka sunumları ile pekiştirilebilir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Araştırmaya herhangi bir fon desteği bulunmamakla birlikte, özgün araştırma türündedir ve araştırmacılar arasında çalışmaya bağlı olarak bir çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKLAR

1. Austgard K. What characterises nursing care? A hermeneutical philosophical inquiry. *Scand Journal Caring Science*. 2008; 22:314-319.
2. Toru F. Hemşirelik uygulamalarının kilit noktası: bireyselleştirilmiş bakım. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2020; 4(1): 46-59.
3. Öz F. Son sınıf hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri, empatik becerileri ile akademik başarıları arasındaki ilişki. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 1998;2(2):32-8.
4. Tutuk A, Al D, Doğan S. Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi. *CÜ Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*. 2002;6(2):36-41.
5. Can Ş, Acaroğlu R. Hemşirelerin mesleki değerlerinin bireyselleştirilmiş bakım algıları ile ilişkisi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2015;23(1):32-40.
6. Charalambous A, Katajisto J, Välimäki M, Leino-Kilpi H, Suhonen R. Individualised care and the professional practice environment: nurses' perceptions. *International Nursing Review*. 2010;57(4):500-7.
7. Karaca A, Açıkgöz F, Akkuş D. Eğitim ile empatik beceri ve empatik eğilim geliştirilebilir mi?: bir sağlık yüksekokulu örneği. *ACU Sağlık Bil Derg* 2013(4):118-122.
8. Rogers CR, Akkoyun F. Empatik olmak, değeri anlaşılmanın bir varoluş şeklidir. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 1983;16(1):103-24.
9. Can S, Acaroğlu R. Relation of professional values of the nurses with their individualized care perceptions? *FNJN* 2015;23(1), 32-40.
10. Haley B, Heo S, Wright P, Barone C, Rettigantid MR,

Anders M. Effects of using advancing care excellence for seniors simulation scenario on nursing student empathy; a randomized controlled trial. *Clin Simul Nurs* 2017;13(10), 511-519.

11. Özcan, H. Hemşirelerin empatik eğilim ve empatik becerileri: Gümüşhane Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2012; 1(2), 60-68.

12. Mula JM, Estrada JG. Impact of nurse-patient relationship on quality of care and patient autonomy in decisionmaking. *Int J Environ Res Public Health* 2020; 17 (3), 835.

13. Nazik E, Arslan S. Hemşirelik öğrencilerinin empatik becerileri ile öz duyarlıkları arasındaki ilişkinin İncelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2011;14(4):69-75.

14. Özyazıcıoğlu N, Aydınoglu N, Aytekin G. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin empatik ve problem çözme becerilerinin İncelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2009;12(3):46-53.

15. Suhonen R, Gustafsson ML, Katajisto J, Välimäki M, H. L-K. Nurses' perceptions of individualised care. *Journal of Advanced Nursing*. 2010;66:1035-46.

16. Şendir M, Acaroğlu R, Kanan N, Shonen R, Katajisto J. Bireyselleştirilmiş Bakım Ölçeği-Hemşire Versiyonu'nun Türkçe geçerlik ve güvenilirliği. *Temel Hemşirelik Bakımı Kongresi Kitabı, Ege Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü, İzmir*. 2010;129.

17. Dökmen Ü. Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 1988;21(1):155-90.

18. Karaca A, Açıkgöz F, Akkuş D. Eğitim ile empatik beceri ve empatik eğilim geliştirilebilir mi?: Bir sağlık yüksekokulu örneği. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2013; 4(3):118-122.

19. Culha Y, Acaroglu R. The relationship amongst student nurses' values, emotional intelligence and individualised care perceptions. *Nursing ethics*. 2019;26(7-8):2373-83.

20. Doğan P, Tarhan M, Kürklü A. Hemşirelik öğrencilerinin bireyselleştirilmiş bakım algıları ile ahlaki duyarlılık düzeyleri arasındaki ilişki. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2019;16(2):119-124

21. Er Korucu A, Çekiç Y, Uslu Şahan F. Hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri ve bireyselleştirilmiş bakım algıları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2021; 14(4): 370- 378

22. Guven Ozdemir N, Sendir M. The relationship between nurses' empathic tendencies, empathic skills, and

individualized care perceptions. Perspect Psychiatr Care. 2020;1–6.

23. Charalambous A, Katajisto J, Välimäki M, Leino-Kilpi H, Suhonen R. Individualised care and the professional practice environment: nurses' perceptions. *International Nursing Review. 2010;57(4):500-7.*

24. Demirel N, Turan N. Relationship between individualized care perception and innovativeness among final-year nursing students. *Perspect Psychiatr Care. 2021; 57:891–899.*

25. Brown J, Sauther J, Littvay L. *Attitude and Change: Conditioning in the Business School Environment. Elektronik versiyonu. 2007.*

26. Pala A. Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2008;23(23):13-23.*